

Landbrugets og fødevareklyngens bidrag til beskæftigelse og indkomst

Landbruget har en væsentlig samfundsøkonomisk betydning for Danmark. Landbruget og de tæt knyttede forarbejdningsevksomheder understøtter i dag 120.000 arbejdspladser i Danmark og giver et årligt bidrag til BNP på 70 mia. kr. Uden landbruget ville denne økonomiske aktivitet falde bort i Danmark. Landbruget udgør i dag en afgørende modvægt til den centralisering, vi ser omkring storbyerne i Danmark. Langt over halvdelen af aktiviteten i landbruget og forarbejdningsevksomhederne sker i de danske yderområder, og i nogle kommuner står landbrugskomplekset for en betydelig andel af den private beskæftigelse. Andelen af private arbejdspladser i yderkommunerne varierer fra godt 6 pct. på Ærø til 16 pct. i Vesthimmerlands kommune.

Landbruget giver anledning til beskæftigelse for 120.000 personer i Danmark og en værditilvækst på 70 mia. kr. årligt. Landbrugets bidrag til dansk økonomi sker gennem tre kanaler: (i) via landbruget og gartnerierne, (ii) via de tæt knyttede forarbejdningsevksomheder, og (iii) via afledt aktivitet i andre erhverv.

Landbruget og gartnerierne bidrager med 59.000 arbejdspladser og en værditilvækst på godt 24 mia. kr. i Danmark, jf. Tabel 1.1. Det er her råvaregrundlaget for fødevareproduktion skabes. Det er planteavl, dyrehold til mejeri- og kødprodukter samt produktionen af frugt og grønt.

Tabel 1.1
Landbrugskompleksets bidrag til beskæftigelse og værdiskabelse i Danmark

	2019	2020	2021	2019	2020	2021
	Beskæftigelse, 1.000 personer			Bruttoværditilvækst, mia. kr.		
Landbrug og gartneri i alt	61,6	60,0	58,9	25,2	27,2	24,3
Salgsafgrøder	15,6	15,1	15,4	5,9	6,1	8,3
Grovfoder	6,7	6,7	6,8	1,0	1,1	0,9
Gartneri	6,5	6,5	6,3	3,9	4,3	4,0
Animalsk	32,8	31,7	30,4	14,3	15,8	11,1
Forarbejdning mv. i alt	25,2	25,2	26,7	18,1	18,5	18,0
Slagterier	12,6	12,7	14,2	6,9	7,1	7,9
Mejerier	6,3	6,1	6,4	6,9	7,0	5,9
Sukker og stivelsesfremstilling	2,8	3,0	2,9	1,3	1,4	1,2
Engroshandel	3,4	3,4	3,3	3,0	3,0	3,0
Landbrugskomplekset i alt	86,8	85,2	85,6	43,3	45,7	42,3
Forsyning og service	35,8	35,8	34,9	26,7	27,5	27,7
Landbrugskomplekset inkl. forsyning og service	122,6	121,0	120,5	70,0	73,2	70,0

Anm.: Der er alene medtaget engrosaktivitet i forbindelse med landbrugskompleksets eksport.
Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model.

Halvdelen af de af 120.000 arbejdspladser ligger i landbruget og gartnerierne, dvs. at hver arbejdsplads i landbruget og gartnerierne understøtter én arbejdsplads mere uden for erhvervet.

Når danske landmænd producerer afgrøder og animalske produkter, skabes der altså ikke alene arbejdspladser i landbruget. En række af landbrugets produkter bliver videreforarbejdet i fødevarerindustrien med yderligere beskæftigelse til følge. I 2021 bidrog de tæt knyttede forarbejdningserhverv med 27.000 arbejdspladser i Danmark og en værditilvækst på 18 mia. kr. De tæt knyttede forarbejdningserhverv er afhængige af råvaregrundlag fra landbruget i en sådan grad, at deres produktion i store træk følger leverancerne af råvarer fra landbruget. Disse fødevarerindustrier benævner vi, sammen med landbruget, under ét for *landbrugskomplekset*. De fødevarerindustrier, vi medtager i beskæftigelsesopgørelsen, er slagterier, mejerier samt fremstilling af sukker og kartoffelmelsfabrikker. Dertil kommer engrosaktivitet knyttet til landbrugskompleksets eksport.

For at realisere produktionen i landbrugskomplekset, kræves der leverancer af varer og serviceydelser fra den resterende del af dansk økonomi. På denne vis breder aktiviteten fra landbrugskomplekset sig som ringe i vandet og skaber arbejdspladser i andre erhverv. I 2021 var der 35.000 personer beskæftiget med produktion af varer og serviceydelser til brug i landbruget og fødevarerindustrien. Det samlede bidrag herfra til værdiskabelse var på 27,7 mia. kr. i 2021. Disse arbejdspladser dækker over en lang række jobtyper som fx beslagsmeden, bankmanden, medarbejderen i emballagevirksomheden og korn og foderstofforretningerne.

Der er også andre erhverv i Danmark inden for fødevarerproduktion, men de er ikke på samme måde afhængige af den danske landbrugsproduktion. Fødevarerklngen omfavner alle aktiviteter i Danmark, der er relateret til fødevarerproduktion. Her inkluderes også de aktiviteter, der ikke er betinget af dansk landbrugsproduktion. Det er fx fiskeindustrien, ingrediensproducenter eller fødevarervirksomheder, der får deres råvarer fra udlandet (fx udvalgte brødvarefabrikker og bryggerier). Se afsnittet om fødevarerklngen for en nærmere beskrivelse senere i dette kapitel.

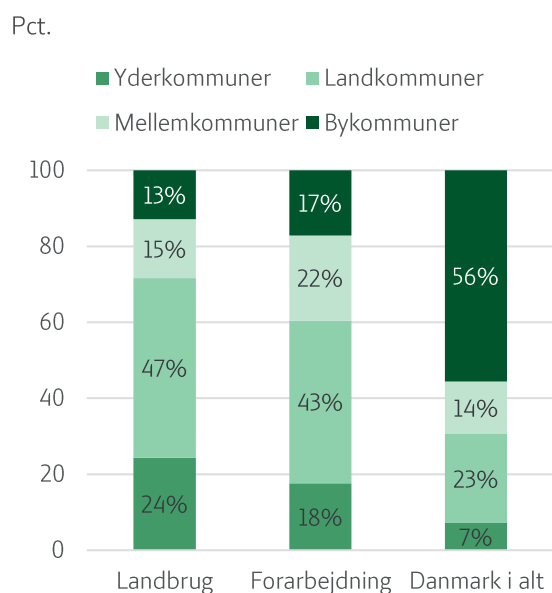
Beskæftigelsen i landbrugskomplekset er faldet siden 2019. Årsagen er hovedsageligt to modgående tendenser. Nedlukning af minkerhvervet har betydet, at de 5.600 direkte og indirekte arbejdspladser, der var i 2019, er forsvundet. Modsat har der været en stigende aktivitet særligt i produktion af grise til slagtning.

Landbrugskomplekset bidrager til sammenhængskraften i Danmark

Landbruget udgør i dag en afgørende modvægt til den centralisering, vi ser omkring storbyerne i Danmark. Dermed bidrager landbruget til at skabe sammenhængskraft for og balance i det danske samfund som helhed. Landbruget bidrager til sammenhængskraften på flere måder.

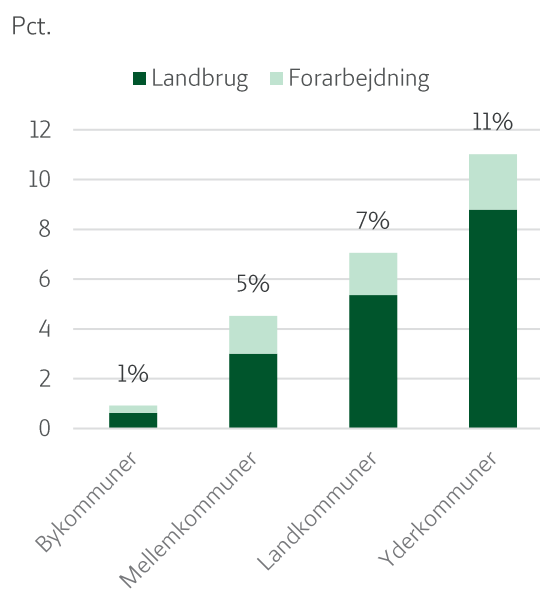
Først og fremmest ligger landbrugsbedrifterne på landet, og mange virksomheder i fødevarerindustrien er også placeret i landdistrikterne. Landbrugskompleksets arbejdspladser ligger således i høj grad i Danmarks yderområder. For landbruget gælder, at 71 pct. af arbejdspladserne befinder sig i yderområderne (yder- og landkommuner), mens 60 pct. af arbejdspladserne i de nært tilknyttede fødevarerindustrier ligger i yderområderne. Til sammenligning, ligger kun 30 pct. af Danmarks samlede arbejdspladser i yderområderne.

Figur 1.1
Landbrugskompleksets beskæftigelse fordelt på kommunetyper, pct., 2019

Kilde: L&F pba. data fra Danmarks Statistiks Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS), november 2019.

Figur 1.2
Landbrugskompleksets andel af private arbejdspladser efter kommunetype, 2019

Kilde: L&F pba. data fra Danmarks Statistiks Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS), november 2019.

Jo længere man kommer ud på landet, jo vigtigere er landbrugskomplekset for den lokale beskæftigelse. I yderkommunerne under ét udgør landbrugskomplekset 11 pct. af alle private arbejdspladser, jf. Figur 1.4. I landkommunerne står landbrugskomplekset for 7 pct. af den private beskæftigelse, mens det kun står for 1 pct. af den private beskæftigelse i bykommunerne.

Bidraget til beskæftigelsen varierer på tværs af kommuner. Andelen af private arbejdspladser i yderkommunerne varierer således fra godt 6 pct. på Ærø til 16 pct. i Vesthimmerlands kommune. I landkommunerne varierer andelen fra 1,7 på Fanø til 13 pct. i Vejen kommune.

Dertil kommer de 35.000 personer, der er beskæftigede i de afledte erhverv. Det er ikke muligt at afgøre præcist, hvor disse personer er beskæftigede. En stor del af dem vil være ansat i lokalområder. Det er bl.a. håndværkeren, landbrugsrådgiveren,

revisoren og lastbilchaufføren. Andre kan være ansat i storbyerne. Det kan være fx specialister i den finansielle sektor, der ikke varetager den daglige kunderådgivning.

Boks 1.1 Definition af yderområder

Forståelsen af yderområder dækker over flere forhold. Fællesnævneren er de områder af Danmark, der ligger langt fra større byer, og som er præget af lavere økonomisk aktivitet og færre beskæftigelsesmuligheder end resten af landet. I denne artikel er udgangspunktet den klassifikation, der blev udarbejdet i forbindelse med kommunalreformen i 2007. Opdelingen foretages ud fra 14 forskellige kriterier, herunder befolkningsmønstre, indkomst, beskæftigelse, landbrugets betydning mv. Der skelnes mellem følgende fire grupper: Yderkommuner (16), Landkommuner (30), Mellekommuner (17) og Bykommuner (35). I denne artikel er "yderområder" defineret som alle yder- og landkommunerne i Danmark.

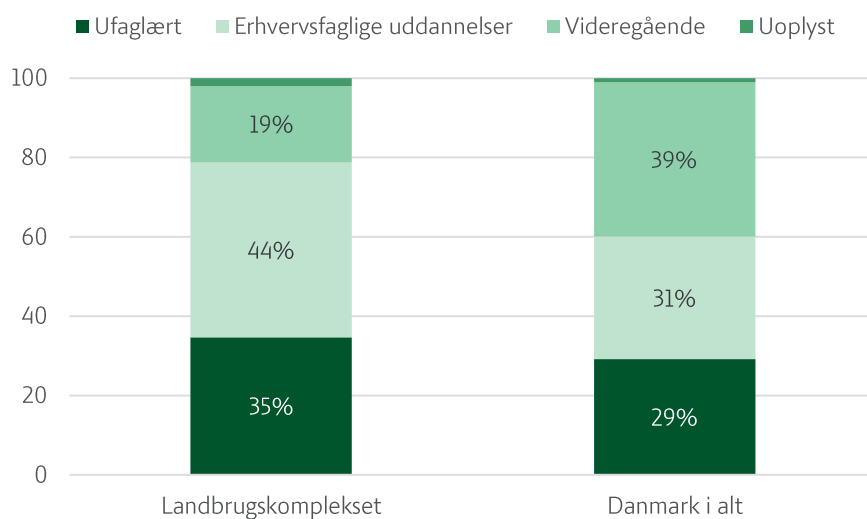
Kilde: Danmarks Jordbrugsforskning (2006): "Landdistriktskommuner – indikatorer for landdistrikt".

Landbrugskomplekset trækker på en bred vifte af kompetencer

Blandt de beskæftigede i landbrugskomplekset er der en overvægt af ufaglærte personer og personer med erhvervsfaglig baggrund. 80 pct. af de beskæftigede er således ufaglærte eller har en erhvervsfaglig baggrund. Blandt alle beskæftigede i Danmark er det 60 pct. af de beskæftigede, der har samme baggrund.

Figur 1.3
Uddannelsesbaggrund hos de beskæftigede, 2019

Pct.

Kilde: L&F pba. data fra Danmarks Statistiks Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS), november 2019.

Mange arbejdspladser fra eksporten og stor valutaindtjening til Danmark

Landbrugskomplekset er et eksporttungt erhverv, hvor mere end $\frac{3}{4}$ af produktionen sendes ud på de internationale markeder. I 2021 var 85.000 arbejdspladser understøttet af landbrugskompleksets eksport på i alt knap 83 mia. kr.

Isoleret set siger et erhvervs eksportværdi meget lidt om erhvervets reelle betydning for indtjeningen i Danmark. Der kan være erhverv med stor eksport, men som samtidig kræver en meget stor import for at realisere produktionen. Betragtes i stedet nettoeksporten defineret som eksportværdien fratrukket den direkte og indirekte import,

som produktion af eksporten kræver, fås et bedre mål for det bidrag, erhvervets eksport giver til Danmark. Som nævnt ovenfor kunne den samlede eksport fra landbrugs-komplekset opgøres til knap 83 mia. kr. i 2021. Fratrækkes den import, der direkte og indirekte kræves for at producere eksporten, fås en nettoeksport på i alt godt 50 mia. kr.

For de eksportafledte arbejdspladser er det de nære markeder, der er vigtigst, hvor Tyskland med en eksportværdi på 14,1 mia. kr. og en beskæftigelse på 16.400 er det vigtigste marked for landbrugskomplekset. Kina er dog i de senere år blevet stadigt vigtigere og er i dag det næst vigtigste marked for det danske landbrugskompleks.

Tabel 1.2
Eksportdrevne arbejdspladser og nettovalutaindtjening som følge af landbrugskompleksets eksport, top-10 lande og i alt

	2019	2020	2021	Eksportværdi	Nettoeksport
	Beskæftigelse, 1.000 personer			Bruttoværditilvækst, mia. kr.	
Tyskland	16,4	15,1	14,8	14,1	8,9
Kina inkl. Hong Kong	10,7	13,5	11,3	10,3	6,6
UK	7,5	7,1	6,1	5,9	3,7
Sverige	5,6	5,1	5,2	5,6	3,4
Polen	6,1	5,6	5,1	4,5	2,8
Holland	3,5	3,5	4,1	4,1	2,6
Japan	4,5	3,6	3,9	3,5	2,3
Italien	3,2	2,9	3,4	3,2	1,8
USA	1,4	1,8	2,4	2,2	1,4
Spanien	2,2	1,9	2,0	2,0	1,2
Alle lande	89,2	87,9	85,0	82,8	50,3

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model, samt Statistikbanken, KN8Y.

Hvad er fødevareklyngen?

Fødevareklyngen er en udvidet definition af landbrugskomplekset. Heri medtages den øvrige føde- og drikkevareproduktion, fiskeriet samt agroindustrien. Som nævnt tidligere følger deres produktionsniveau ikke produktionen i landbruget.

I 2021 blev 180.000 arbejdspladser understøttet af fødevareklyngen. 61.000 af disse arbejdspladser var i landbruget og fiskeriet og 70.000 var i fødevareindustrien og agroindustrien mv. Den afledte aktivitet i følgeerhverv giver anledning til yderligere 49.000 arbejdspladser i den øvrige økonomi. Faldet fra 2019 skyldes også her hovedsageligt nedlukningen af minkerhvervet, mens en stigende produktion og slagtning af grise trækker i modsat retning.

Ligesom det er gældende for landbrugskomplekset, er også fødevareklyngen et eksporttungt erhverv, hvor $\frac{3}{4}$ af produktionen sendes ud på de internationale markeder. I 2021 var 134.000 arbejdspladser understøttet af fødevareklyngens eksport på i alt knap 173 mia. kr. Fratrækkes den import, der direkte og indirekte kræves for at producere eksporten, trækker fødevareklyngen en valutaindtjening hjem til Danmark i form af en nettoeksport på i alt knap 90 mia. kr.

Direkte og indirekte blev der indtjent en bruttoværditilvækst (bidrag til BNP) på 114,5 mia. kr. svarende til 4,6 pct. af BNP i 2021.

Tabel 1.3
Nøgletal for fødevareklyngens direkte og indirekte bidrag

	2019	2020	2021
Beskæftigelse	1.000 personer		
Landbrug og fiskeri	64,1	62,3	61,1
Forarbejdning	49,2	48,0	50,2
Indirekte	71,0	70,5	68,8
I alt	184,3	180,8	180,1
Heraf fra eksporten	136,3	133,6	134,0
Indkomst	Mia. kr.		
Bruttoværditilvækst	116.512	120.973	114.487
Nettoeksport	Mia. kr.		
Eksport	166,8	163,9	173,4
Krævet vare og tjeneste import	77,6	73,8	83,7
Nettoeksport	89,3	90,0	89,7

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model, samt Statistikbanken, KN8Y.